

André Napoléon FONTAINAS

° Brussel 23-12-1807

† Brussel 19-7-1863

Burgemeester van Brussel 1860 - 1863

André Napoléon Fontainas werd geboren te Brussel op 24 december 1807, als zoon van Jean Fonteynas (Billom 1773 - Brussel 1851) afkomstig uit de Auvergne en van Barbara Tijssens (Overijse 1769 - Brussel 1832). Na school te hebben gelopen aan het Koninklijk College volgde hij rechten aan de Rijksuniversiteit te Leuven, waar hij afstudeerde op 15 juli 1830. Hij werd advocaat bij het Hof van Beroep te Brussel (31-7-1830 - 19-7-1863), en op 33-jarige leeftijd lid bij de Tuchtraad van de orde en in 1853-1854 Stafhouder.

André Napoléon Fontainas engageerde zich in de liberale partij, werd kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen van 25 oktober 1842 en werd verkozen tot raadslid. Hij was de kandidaat in vervanging van burgemeester Van Volxem, die binnen de liberale vereniging in ongenade was gevallen. De vrijmetselaar Fontainas was lid van de loge "Les Amis Philantropes", waar Pierre-Théodore Verhaegen de "Achtbare Meester" was. Deze laatste zorgde ervoor dat in zijn loge politiek actieve vrijmetselaars in het logebestuur geraakten. Zij werden op hun beurt door Verhaegen gesteund, aangemoedigd en vooral naar voren geschoven. Verhaegen had een grote erkentelijkheid tegenover Fontainas, omwille van zijn militant optreden in de partij en in de loge. Fontainas was één van zijn beschermelingen.

Fontainas was het type van de sociaalvoelende Brusselse antiklerikaal. Hij liet het nooit na om in verschillende beleidskwesties het geweten wakker te schudden van zijn conservatieve medeburgers. Telkens stond hij vol overtuiging op de bres van de arbeidersklasse. Al zeer vlug trokken verschillende zaken zijn aandacht: de hulp aan de behoeftigen, het verlagen van de prijs van de levensmiddelen en de verbetering van de werkomstandigheden van de stadsarbeiders.

In de gemeenteraad kwam hij meerdere malen tussen i.v.m. de aanleg van stromend water en de verbetering van de voetpaden. In 1846 verzette hij zich tegen de financiële tussenkomst van de stad voor de bouw van kazernes op haar grondgebied. Zijn stokpaardje was het gemeentelijk onderwijs, dat tot dan toe weinig aandacht had gekregen. Hij steunde de oprichting van zes kleuterscholen, alsook de oprichting van een kinderbewaarplaats van de "Société royale de Philantropie" (mei 1847) en een zwembad (1846). Door zijn juridische deskundigheid werd hij voorzitter van de stedelijke commissie geschillen.

Hij werd ondervoorzitter van de "Association Libérale Constitutionnelle", in feite de Liberale partij, waarin hij ijverde voor de afschaffing van de belasting op het brood, de afbraak van krotwoningen en steunde er de kunstenaars en schrijvers.

Gezien zijn belangstelling voor het onderwijs werd hij bij K.B. van 23 januari 1846 schepen van Openbaar Onderwijs en Schone Kunsten. Hij liet verschillende nieuwe scholen bouwen, waaronder deze in de Hoogstraat (1851). Door de "L'Indépendance Belge" werd deze school bestempeld als een modelschool. Ieder jaar steeg de schoolbevolking en ontvingen de onderwijzers een betere vorming. Bovendien liet hij strengere onderwijsprogramma's opstellen en kende hij prijzen toe voor netheid en hygiëne. De oprichting van kleuterscholen, openbare bibliotheken en een zwemschool met bijhorend zwembassin zijn eveneens zijn werk. Onder zijn impuls werd gestart met avond-onderwijs. In 1862, toen Fontainas al burgemeester was, verhoogde het aantal schoolkinderen in het stadsonderwijs met 25 procent.

Madame Fontainas, née Mainy, Monsieur Charles Fontainas, Madame Fontainas, née Emérikue, et leur Fille, Monsieur Léon Jacobs, Madame Jacobs, née Phina Fontainas; Mademoiselle Emilie Fontainas; Monsieur Jean Fontainas; Mademoiselle Thérèse Mainy, Monsieur Edouard Heremans, Madame Heremans, née Meiny, et leurs Enfants; Monsieur et Madame Mainy et leurs Enfants, ont l'honneur de vous faire part de la perte irréparable qu'ils viennent d'éprouver en la personne de leur Epoux, Père, Beau-Père, Aïeul, Beau-Frère et Oncle,

Monsieur André FONTAINAS,

Officier de l'Ordre de Léopold,

BOURGMESTRE DE LA VILLE DE BRUXELLES,

Président du Conseil provincial du Brabant,

ancien membre de la Chambre des Représentants,

ancien Bâtonnier, Membre du Conseil de discipline de l'ordre des avocats du barreau de Bruxelles,

décédé à Bruxelles, le 19 juillet 1863, à l'âge de 53 ans, 6 mois et 26 jours, à la suite d'une longue et douloureuse maladie, muni des Secours de la Religion.

L'Inhumation aura lieu le mercredi 22 juillet, à trois heures.

Le Service funèbre pour le repos de son âme sera célébré le vendredi 24 courant, à onze heures, en l'Eglise paroissiale de Notre Dame du Sablon.

R. I. P.

PRINTÉES 147 DE POESWIELCK

FONTAINAS ALS BURGEMEESTER

Bij K.B. van 27 december 1860 werd eerste schepen André Fontainas benoemd tot burgemeester van Brussel, in opvolging van wijlen Charles De Brouckere († Brussel 20 april 1860), een functie die hij reeds enkele maanden ad interim uitoefende. In een zeer korte tijd kreeg Brussel onder zijn burgemeestersmandaat een heel ander uitzicht. Eerst en vooral liet hij onmiddellijk, nadat de toenmalige minister van Financiën Walthère Frère-Orban de octrooien had afgeschaft, de grachten, toegangspoorten en omsluitingen die de stad omsloten verdwijnen. De enkele kleine tolgebouwtjes aan de Ninoofse- en Anderlechtsepoort en deze op het uiteinde van de Louisalaan zijn de stille getuigen uit deze periode. Op dat ogenblik was de stad in volle ontwikkeling en steeg de bevolking jaarlijks met ongeveer 2000 nieuwe bewoners. Van dan af werd er luidop gedacht om naburige gemeenten bij Brussel te voegen. Fontainas begon aanstonds aan de onderhandelingen om de stad Brussel uit te breiden, wat resulteerde in de aankoop van de wegen die naar de oude abdij van Ter Kameren liepen (de huidige Louisalaan, De Motlaan en Franklin Rooseveltlaan). Hij bracht de eerste

gesprekken op gang voor de renovatie van de Minierenwijk. De eerste plannen voor de bouw van het Beursgebouw van architect Léon Pierre Suys en van een nieuw Justitiepaleis van architect Joseph Poelaert werden aan de gemeenteraad voorgelegd.

Tijdens zijn burgemeesterschap, dat amper 30 maanden duurde, werd o.m. het "Broodhuis" op de Grote Markt aangekocht. In 1863 werd de heropbouw van het huis "De Sterre" op de Grote Markt, dat onder het burgemeesterschap van Charles De Brouckere werd afgebroken, besproken. Fontainas verbood het roken en tabakspuwen in het park en het inspannen van honden.

André Napoléon Fontainas overleed, na een langdurige ziekte als burgemeester in functie, te Brussel op 19 juli 1863. De begrafenis-uitvaart had plaats op woensdag 22 juli 1863 en hij werd bijgezet op de begraafplaats van Laken. Twee dagen later werd een religieuze eredienst opgedragen in de Onze-Lieve-Vrouwkerk van de Zavel.

Als burgemeester werd hij opgevolgd door zijn eerste schepen Jules Anspach en als gemeenteraadslid door zijn zoon advocaat Charles-François Fontainas.

De "Cité Fontainas", met in het fronton een medaillon met de beeltenis van burgemeester André Napoléon FONTAINAS.

MONUMENT EN PLEIN

Tijdens de gemeenteraad van 28 juli 1863 stelde schepen Joseph Alexandre Watteu een project voor om burgemeester Fontainas in herinnering te houden. Het betrof de bouw van een reeks woningen, die enkel voorbehouden waren voor het gepensionéerd onderwijzend personeel. Elk gebouw zou een afzonderlijke toegang

hebben en uitgeven op een gemeenschappelijke voortuin. De bouwgrond werd aangekocht van de gemeente Sint-Gillis, nabij de Hallepoort. De plannen werden getekend door architect Alexandre Trappeniers († 1906). De zestien woonhuizen met elk twee appartementen, kregen de naam "Cité Fontainas". Een médaillon, met de beeltenis van André Napoléon Fontainas, siert het fronton. Het geheel werd feestelijk geopend op 26 september 1867.

Het College van Burgemeester en Schepenen van de stad Brussel noemde, tijdens haar zitting van 10 november 1871, een plein op de nieuwe middenlanen naar André Napoléon Fontainas, op de plaats waar zich vroeger het "klein eiland" bevond.

FONTAINAS ALS POLITICUS

Rond zijn 35ste levensjaar was André Fontainas bijzonder liberaal militant. Naast zijn burgemeesterschap was André Fontainas ook gedurende zeven maanden volksvertegenwoordiger en gedurende 15 jaar provincieraadslid. Hij werd op 9 november 1849 kamerlid in vervanging van Henri De Brouckere (broer van burgemeester Charles De Brouckere). Zelf werd hij vervangen op 11 juni 1850 door A. Roussel.

De provincieraad was voor hem geen onbekend huis. Hij werd provincieraadslid (1848-1852), nadien ondervoorzitter van de provincieraad (1853-1854), opnieuw provincieraadslid (1855-1859), om nadien voorzitter te worden (1860-1863).

FONTAINAS ALS VRIJMETSELAAR

André Fontainas werd in 1833 lid van de vrijmetselaarsloge "Les Amis Philantropes", waar Pierre-Théodore Verhaegen de "Achtbare Meester" was. Vanuit deze organisatie werd hij door de "Achtbare Meester" politiek gesteund en vooral naar voren geschoven. In 1839 werd Fontainas lid en nadien zelf "Achtbare Meester" van de loge "Les Amis de l'Union" te Brussel (1845-1855). Twee logewerkplaatsen werden gefusioneerend tot "Les Vrais Amis de l'Union et du Progrès Réunis" te Brussel. Ook na de fusie bleef hij de "Achtbare Meester" (1855-1863). Zeer opmerkelijk voor de vrijmetselaar en "Achtbare Meester" voor zijn tijd, is dat hij lid was van de Kerkfabriek van Sint-Jan en Stefaan ter Miniemen (1848-1863).

GENEALOGISCH FRAGMENT

De familie Fontenas of Fonteynas is waarschijnlijk afkomstig uit de regio Limousin, een landstreek in Midden-Frankrijk, waar verschillende plaatsen deze naam dragen. De oudste voorvader van het geslacht Fontainas vinden wij terug in de 17de eeuw te Billom, een provinciestadje in de Auvergne.

I. Jacques FONTENAS x Marie DE GUILHON

Jacques Fontenas was consul van zijn stad Billom (Puy-de-Dôme). Hij leefde er rond 1620 met zijn echtgenote Marie Guilhon. Hij overleed vóór 29 oktober 1632. Zij hadden ondermeer drie zonen : Jacques, die volgt onder II, Guillaume en Gilbert. Op 5 juni 1648 regelden zij hun erfenis bij notaris de Frédefont te Billom.

II. Jacques FONTENAS x Françoise JALLAT

Jacques Fontenas huwde met Françoise Jallat. Zijn testament werd opgesteld op 27 november 1646 voor notaris Antoine Roussel te Billom. Zijn stoffelijk overschot werd op 11 november 1666 bijgezet in de Sint-Michiëlskapel van de Eglise Saint-Saturnin te Billom. De twee overlevende zonen, Gilbert en Giraud, verdeelden hun erfenis op 8 april 1668. Moeder Françoise Jallat stelde, enkele dagen later haar testament op op 12 juli 1668 voor Meester Annet Chaptard, notaris te Billom.

Uit hun huwelijk werden verschillende kinderen geboren, ondermeer:

- Françoise Fontenas, gehuwd met Pierre Reymond. Hun huwelijkscontract dateert van 3 januari 1655 voor notaris Antoine Roussel te Billom.
- Gilbert Fontenas, die volgt onder III.
- Giraud Fontenas, gehuwd met N . . . Het huwelijkscontract dateert van 24 juni 1660.

III. Gilbert FONTENAS x Catherine DE GUILHON

Gilbert Fontenas (ook: Fonteynas) wordt vernoemd in meerdere notarisakten. Zo wordt hij vernoemd in de verdelingsakte van 20 oktober 1649 voor notaris Antoine Roussel te Billom, samen met zijn minderjarige schoonbroer Estienne de Guilhon, voor de verdeling van de goederen van wijlen hun vader, Antoine de Guilhon.

Vader Gilbert stelde zijn eerste testament op op 5 maart 1662 voor notaris Etienne Roussel te Billom, een tweede testament werd opgesteld bij notaris François de La Gardelte te Billom, op 4 april 1673. Hij overleed op 7 april 1673 en werd bijgezet in de familiekerk in de "Eglise Saint-Saturnin" te Billom.

Moeder Catherine de Guilhon stelde haar eerste testament op voor notaris Etienne Roussel te Billom op 20 augustus 1676, een tweede testament op 3 augustus 1694 opgesteld voor notaris Jean Sauxgux te Billom. Zij was toen 70 jaar. Zij verdeelde haar goederen tussen de overlevende kinderen en noemde haar kleinzoon Guillaume Fonteynas (zoon van Estienne) als haar universele erfgenaam. Zij werd bijgezet in de familiekerk op 20 september 1695.

IV. Estienne FONTEYNAS x Isabeau TRINCARD

Estienne Fonteynas (ook Fontaynas), geboren te Billom op 29 januari 1652 en de dag nadien gedoopt in de Eglise Saint-Saturnin. De doopheffers waren zijn oom Estienne de Guilhon en Françoise Fonteynas. Hij werd bijgezet in de familiekerk in de Eglise Saint-Saturnin op 16 februari 1686.

Hij huwde te Billom (Saint-Saturnin) op 3 oktober 1680 met Isabeau (Elisabeth) Trincard. Het huwelijkscontract werd afgesloten op 8 september 1680 voor notaris Etienne Roussel te Billom.

Zij hadden minstens één zoon: Guillaume Fonteynas. Volgt onder V.

V. Guillaume FONTAYNAS x Anna JALLAT

xx Amable CURABET

Guillaume Fontaynas werd gedoopt te Billom (Saint-Saturnin) op 3 december 1685. De doopheffers waren Guillaume du Bourg en Marie Fontaynas.

Hij huwde een eerste maal te Billom (Saint-Cerneuf) op 4 februari 1706 met Anne Jallat. Zij overleed te Billom op 16 februari 1717, ongeveer 35 jaar oud, en werd de dag nadien begraven in het klooster van de Eglise Saint-Cerneuf.

Hij huwde een tweede maal te Billom (Saint-Cerneuf) op 11 januari 1718 met Amable Curabet, geboren te Billom (Saint-Cerneuf) op 20 november 1697.

Zij hadden minstens één zoon: Jacques Fonteynas. Volgt onder VI.

VI. Jacques FONTEYNAS x Marguerita CHALARD

Jacques Fonteynas (ook Fontainas) werd gedoopt te Billom (Saint-Cerneuf) op 4 februari 1736 en overleed tussen 1789 en 1797. Hij was gehuwd met Marguerite Chalard, die eveneens overleed tussen 1789 en 1797. Hun gezin telde negen kinderen, waarvan Jean Fonteynas, die volgt onder VII.

VII. Jean FONTEYNAS x Barbara TIJSSENS

Jean Fonteynas werd geboren te Billom (Saint-Cerneuf) op 28 juni 1773. Op 10 september 1792 werd hij onder de wapens van het Franse leger geroepen en na een korte opleiding werd hij toegevoegd bij het 3de bataljon van de Puy-de-Dôme (1793). Deze eenheid voerde in 1793 de aanval op Lyon uit. Zijn bataljon werd opgenomen in het nieuwe leger van Sambre en Maas en in juni 1794 sloegen zij toe te Fleurus tegen het Oostenrijkse leger o.l.v. Coburg. In juli 1794 ging hij over naar het 8ste huzarenkorps onder leiding van Pichegru. Hij nam deel aan de invasie van Holland. Bij de bestorming van de Franse cavalerie op Den Helder, en waar de Franse vloot was vastgevangen in de vries, werden zij allen gevangen genomen.

Eindelijk in 1796 werd hij uit het leger ontslagen en vestigde zich te Brussel, waar hij een handel startte aan de Vlaamsesteenweg. Hier maakte hij kennis met het buurmeisje, Barbara Thyssens, de dochter van een smid uit Overijse. Hij huwde haar te Brussel in 1797. In zijn huwelijksakte schreef men "Fontainas", wat ook de schrijfwijze voor de toekomst bleef.

Het geluk viel hem niet mee. Na acht maanden huwelijk werd hij opnieuw opgeroepen voor het Franse leger en werd toegevoegd bij het muziekkorps van het 7de Regiment Jagers te paard. Hij nam deel aan de veldtochten in Italië tot in november 1798, toen hij gemuteerd werd naar de 90ste demi-brigade, dat hij in begin 1799 te Saint-Omer vervoegde. Het Franse leger, waartoe de eenheid van Fontainas behoorde trok na de Engels-Russische invasie terug naar huis (Brussel). Gedurende acht jaar had hij "zijn vaderland" verdedigd.

Terug te Brussel ging hij in dienst bij het gerecht en werd "gardien de 1ère classe" van de gevangenis te Vilvoorde, in 1804 was hij werkzaam in de gevangenis van de Hallepoort en nadien "concierge" (verantwoordelijke) van de Amigo (gevangenis achter het Brusselse Stadhuis) en werd hoofdverantwoordelijke van de gevangenis in de Karmelietenstraat te Brussel (1811). Hij werd Nederlander genaturaliseerd op 30 april 1815 en na 1830 Belg. Hij ging op rust in 1832, na het overlijden van zijn echtgenote. Hijzelf overleed te Brussel op 28 april 1851.

Hij huwde te Brussel op 6 floréal an V (1797) met Barbara Tijssens, geboren te Overijse op 13 maart 1769 en overleed te Brussel op 15 november 1832.

Hun gezin telde twee zonen: François Fontainas, geboren te Brussel 12 pluvisse an 12 (2-2-1804) en André Napoléon Fontainas, die volgt VIII.

VIII. André Napoléon FONTAINAS x Catherine MAINY

André Napoléon Fontainas werd geboren te Brussel op 23 december 1807 en gedoopt in de kerk van Onze-Lieve-Vrouw van Goede Bijstand. Hij overleed in zijn woning te Brussel, Miniemenstraat 17 op 19 juli 1863. Hij studeerde rechten aan de Rijksuniversiteit te Leuven en werd advocaat. Te Brussel werd hij actief in de liberale kringen en werd gemeenteraadslid in 1842, schepen in 1845 en burgemeester van de stad Brussel van 1860 tot 1863.

Hij huwde met Catherine Mainy (1816-1877) en hadden ondermeer volgende kinderen: Charles Fontainas, die gemeenteraadslid (1867-1874) en schepen (1869-1874) van Brussel werd. Hij was gehuwd met Céline Emérique, Phina Fontainas. Zij huwde met Léon Jacobs, Emile Fontainas en Jean Baptiste Edouard Fontainas (Brussel 1852 - Elsene 1917), afdelingshoofd bij de Nationale Bank van België. Hij huwde met Adèle Ferdinande Félicie Marguerite Capelle (° 1-5-1860).

Paul Fontainas (de kleinzoon van André Napoléon Fontainas en zoon van Jean Baptiste Edouard Fontainas), geboren te Elsene 8-11-1881, burgerlijk mijnningénieur, professor aan de U.C.L. en voorzitter van de Academie Royale des Sciences d'Outre-Mer. Hij werd in de adel verheven (zonder titulatuur) op 4 april 1940. Hij huwde te Elsene op 28 september 1912 met Jeanne Desmeth, geboren te Schaarbeek op 13-7-1885, dochter van Jean Victor Desmeth en van Leontine Ephigénie Verhaeren.

NAAMSVERKLARING

De familienaam Fontainas, Fonteynas, Fontenai, enz. is een verspreide plaatsnaam, die verwijst naar de fontein, of een plaats van een of meerdere bronnen.

Jos LAPORTE

GERAADPLEEGDE WERKEN

- Brussel en zijn burgemeesters. André Fontainas en Jules Anspach, in *Mijn Stad Brussel*, 7de jg., september 1980, pp. 6-7.
- Notification de la mort de M. A. Fontainas, Bourgmestre, in *Bulletin Communal*, 1863, pp. 54-56.
- Rouwbrief van André-Napoléon Fontainas, in het Stadsarchief Brussel, Fonds Fauconnier en in het Genealogisch documentatiecentrum van de S.C.G.D., Schaarbeek.
- Carlo BRONNE, André Fontainas, cinquième Bourgmestre de Bruxelles.
- La vie et la mort de M. André Fontainas, bourgmestre de Bruxelles.
- Portrait avec note biographique A.-N. Fontainas, in *Galerie de l'Association Internationale pour le progrès des sciences sociales*, Brussel, 1864.
- Paul Alexandre Fontainas, in *Etat Présent de la Noblesse du Royaume de Belgique*, deel V, Brussel, 1962, pp. 256-257.

GENEALOGISCHE MEDEWERKING

- Dank aan wijlen Albert De Clerck en mevrouw Anita Vanderwaeren voor de genealogische nota's over de familie Fontainas.
- Dank aan de heer Eugène de Lelys voor de correspondentie naar het buitenland.
- Briefwisseling met de "Archives du Département du Puy-de-Dôme et de l'ancienne province d'Auvergne", januari 1983.
- Briefwisseling met de Mairie de Billom, april 1983.

